

נמצא דלפי דעה זו מעלת אתרוגו יאנאווא היא בשתיים, א, דרך משם יש מין האמיתי של אתרוג שעליו דיברה תורה. ב, ששם רק מחזקים כבלתי מורכבים, אך בשאר מקומות אין חזקה זו.

ב.

הנהגה בספר כשרות ארבעת המינים [עמ' קי"ט] התפלא על שמועה זו, וצ"ע הרי איטליה נבנתה רק בימי שלמה כמבואר בשבת [ניו ע"ב] ובסנהדרין [כ"א ע"ב] ומגילה [ו' ע"ב]. ובשבת שם, בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים ועלה בו שרטון ועליו נבנה כרך גדול של רומי, במתניתא תנא אותו היום שהכניס ירבעם שני עגלי זהב וכו' נבנה צריף אחד זהו איטליאה של יון. ועיין ירושלמי ע"ז [פ"א ה"ב] שבאו רומים ורומולוס ובנו שני צריפים ברומי, הוא מספרי ס"פ עקב, ועיין במדרש תהלים [מזמור ו' ו']. ובמדיר אסתר [פ"ג ה']. ואי"כ הרי רומי לא היתה בזמן משרעה.

אך כבר קדמו באגרות קודש [לכ"ק אדמו"ר הרמ"מ מליובאוויטש זצ"ל] (חי"ז עמ' קמח) חז"ח עמ' צד) שבאמת איטליה של יון כבר היתה קיימת בזמן מרעה"ה לא רק כארץ אלא אפילו כמדינה כמבואר בקידושין (י"ב) איטר האיטלקי ע"ש איטליה שלן יון, ועיי"ש ריש הפרק בתוס' (ומטבע זו היתה כבר בזמן מרעה"ה), וכן מפורש בספר הערוך מרכיבו נתן מרומי ערך איטלקי. וכ"ה גם בר"ש שביעות [רפ"א מ"ב] וברע"ב שם, וראה בפ"י הרע"ב מס' כלים [פ"יו משנה י"א]. ובירושלמי שקלים [פ"ו ה"ב] וכ"ה בבראשית רבה [פרשה כ"ג, ו'] מפורש להדיא שאף חלק זה של איטלי' - קאלאבריה כבר ה' קיים, דאיתא שם ברור אנוש עלו המים עד קלבריא. [ובקרובן העדה מפרש שהכוונה לעיר בצרפת, אך למעשה הכוונה באיטליה כמבואר לא' הראשונים על מס' שקלים (במס' שקלים מהירות הרי"א סופר) שהכוונה לאפוליא שהוא קאלאבריא]. [וראה תרגום יונתן ליחזקאל (כ"ז, ו') מאי כתיב, ממדינת אפוליא, וראה במדבר [כ"ד, כ"ד] וצ"ע מיד כתיב שמתרגם, וסיעו יעטרדן מרומאי, הרי שאפוליא היא רומי. וגם כיום מצוי איזור באיטליה הדרומית שנקרא בשם אפוליא והוא סמוך לאיזור קאלאבריה].

ומה שמבואר במאמרי חז"ל הנ"ל ששטח רומי לא ה' רק בימי שלמה וירבעם, הנה עיין בגליון עין יעקב על מס' שבת [דף כ"ח, דפוס וילנא] שכותב אהבת איתן עיין ביוחסין ובצמח דוד ושלשלת הקבלה וסדר הדורות, שהקשו דלפי סופרי דברי הימים קרוניקה כבר היתה עיר זו ביהודה של רומי עיר נושבת קודם לכן, גם המלעיגים על דברי חז"ל ימצאו פה מקום להראות כי זהו לנו ידיעת גלילת הארץ וכו', אבל כל הסיפור הזה אינו כמשמעו, עכ"ל.

וכ"כ בספר בעל סדר הדורות נדברו על מאורעות שנת ב' אלפים שי"ג, כמאה ושלושים שנה לפני קבלת התורה כותב, כי צפו בן אליפו מלך חמשים שנה על כל ארץ כתיים ועל כל ארץ איטליא, ובשם דרשות רש"י (כנראה הכוונה להקדוש ר' שלמה מולכו זצ"ל), מוסיף בעל סדר הדורות ואומר שאחר מיתת יוסף ברח (צפו בן אליפו) לקנפניא ומלך על כתיים ברומי, ולבסוף מלך על ארץ יון איטליא, והוא ה' מלך ראשון ברומי ובנה היכל ראשון ברומי.

וכעין זה כתב הגאון רבי יוסף חיים מבגדד בספרו בן יהודע על מסכת סנהדרין שם, וז"ל הנה כוודאי הגמור אין מאמר זה כפשוטו דאין יתכן לומר שכל הארץ הגדולה והרחבה אשר כרך רומי בנוי בה היתה ים קודם שנשא שלמה המלך עליו השלום את בת פרעה, ובמשך שנים שלא הגיעו לשבע מאות שנים נתחדשה קרקע זו בתוך הים ונבנה עליו כרך גדול של רומי שה' בניו בזמן בית שני, על כן וודאי מאמר זה נאמר על דרך הוידעה שבו רומן ענין עמוק עיי"ש.

ועוד יש לבאר בפשטות, הדנה עיין ברשיי שבת שם על דברי הנמרא אותו היום שהכניס

ירבעם נבנה צריף אחד וזהו איטליאה של יון, בד"ה איטליאה, שם העיר, והיא ממדינת יון וכשנטלה רומי מלכות יוונים לכדוהו ונהפך להם, והסבר דבריו כך הוא ידוע בתולדות ימי העמים וימי ישראל שיון רומי הן שתי מלכיות שונות, ומיה אם כן הקשר שברומי בנו בימי ירבעם מלכות יון, דהרי רומי מלכות אחרת היתה, ולכן רש"י מבאר דאכן בראשונה איטליה שביון היתה רק עיר ממדינת יון והיא שכנה בקצה איטליה שהוא מקום קאלאבריה, וכידוע שמאז ומעולם שלטה יון על כל האיים הסמוכים לשם כולל באיזור זה, ואילו רומי הוא במרכז איטליה שהיא ברמות רצועה באמצע הים, וכאשר ירבעם חטא, עלה רומילוס, שעל שמו נקראת רומי - ראה מדרש תהלים [ממור ט' אות ח'], והתחיל ליישב את רומי כמבואר במדרשים שם, וא"כ רומי היתה באמצע הרצועה ובקצהו איטליה של יון. וכשבע מאות שנים שלטה יון בכיפה ורק באמצע בית שני התגברה רומי וכבשה יון והתאחדו רומי ויון לאחת.

הנהגה לעיל הבאנו מתרגום יונתן דאיי כתים הם הם אפוליא, ולדבריו היו איטליה שביון, אי בלב ים התיכון, ועל פי זה י"ל, שאכן זה שהשרטון שבימי שלמה פעל יוצר, שחיבר את איי יון של קאלאבריה ליבשה אחת ועליו נבנה רומי. נמצא לפי זה, שאכן איטליה שביון קיימת היתה מעולם אף בזמן משה, ורק איזור רומי הוא שצפה ועלה מן הים, ואמנם גם לפי תולדות העמים יציבא מילתא, שמתארים בספריהם את איזור רומי הקדומה כמקום לח שטוף מיט, וע"י יישובה של רומילוס ייבשו המקום ויישבוהו.

עוד הקשה בספר הנ"ל שהרי משמע במ"ג [ח"ג פמ"ג] ובעוד פשטנים שלא קיימו מצות ד' מינים במדבר, וא"כ כיצד הביא משרע"ה אתרוג משם, אך פשוט שמכיון שמשא אמר להם מצוה זו הראה להם מה זה אתרוג, ולכן שלח שליחים להביא אתרוג מארץ זו להראות להם מין אתרוג מהזו. עוד הקשה, שהרי רש"י עה"ת [בראשית כ"ו, ל"ט] בברכת עשיו, ומשמני הארץ מפרש זו איטליה של יון, שהוצרך רש"י לפרש כן שהואיל ויצחק כבר נתן ליעקב משמני הארץ, הוצרך לתת מקום חדש שטרם נוצר אז חו איטליה של יון, אך מובן ופשוט שאין זה אלא דרוש ואין מקשים מן הדרוש, הרי בפשוטו של מקרא, טעמים אחרים לדבר. וראה משי"כ בזה בספר ארבעת המינים ע"פ שו"ע אדה"ו [ירושלים, תשנ"ד, עמ' ר"ל], ובספר על אבותינו ועל יחסם להרה"ח ר' חיים עוזר מרינובסקי ז"ל [עמוד שמי"ג].

ג. טעם לשבח על לקיחת אתרוגי איטליה

עוד טעם לשבח מדוע יש ליקח אתרוג מאיטליה שביון דוקא מבאר באג"ק [ח"ג עמ' ר"פ], שהרי לפי המדרש ורש"י עה"ת בברכת עשיו שם, הרי משמני ארץ קאי על איטליה שביון, וברמב"ם סוף הל' איסורי המזבח פוסק שלמצות יש לקחת כל חלב לה', וכן לגבי ביכורים מבושה ריש ביכורים אין מביאים כל מפירות שבעמקים כל. ובמיוחד באתרוג שהוא הידור הוא מעטם מהותו ולא כבשאר מצות. ומכיון שמשמני הארץ באיטליה דוקא, הרי משם החלב לשם.

ולפי"ז אפילו כשנטעו אתרוג מיאנאווא באה"ק או בשאר מקומות, הרי מטעם מצאיות אתרוג וחזקת כשרותו, הרי ברור שמדובר באתרוג כשר, אך מטעם שלימות של כל חלב לשם, הרי רק אתרוג שצמח באדמת איטליה של יון מתאים לכך.

שנים רבות נמשך המצב שאתרוגי יאנאווא היו בלתי מהוררים ומראיהם רע, וכך מתאר הרה"ח רבי ישראל דזעקבסאטאן זצ"ל, מגדולי חסידיו חב"ד, שה"י הראשון שהביא אתרוגי יאנאווא לארה"ב - החל מתרפ"ט - בעבור עדת חסידיו חב"ד שהשתוקקו לקיים מצות ד' מינים באתרוג זה דוקא, בספר זכרון לבני ישראל [עמ' קנ"ה, הערה רסח] וזה לשונו:

אחרי אשר התחלתי לנסוע בעצמי לקצירת אתרוגים, משנת תשט"ז ואילך הוברר לי הדבר מדוע היו אתרוגי קלבריא כ"כ בלתי יפים ממש הרוסים ובעוקצים ארוכים,